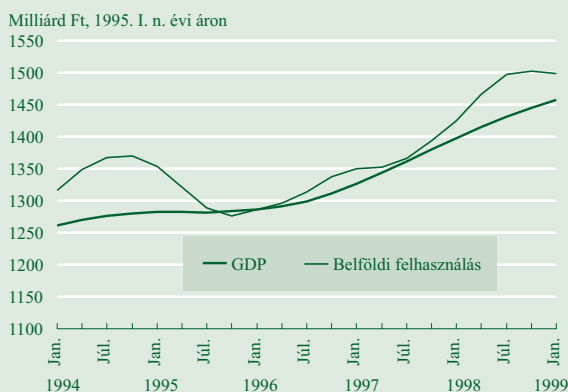
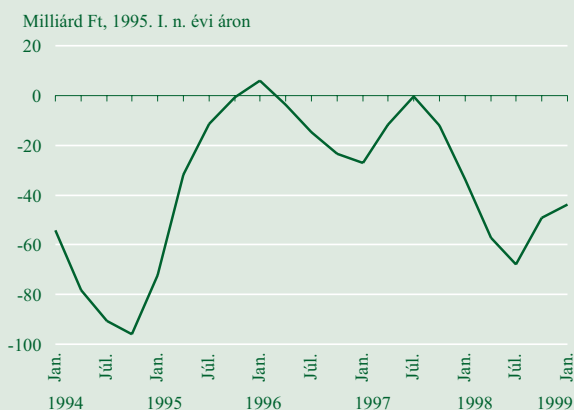

III. Keresleti tényezők

A GDP és a belföldi felhasználás reálértékének alakulása a szezonális ingadozásoktól megtisztítva

A GDP szerkezetű nettó export alakulása a szezonális ingadozásoktól megtisztítva

A magyar gazdaság 1999 első negyedévében – becsléseink szerint – 3,8%-kal nőtt az előző év hasonló időszakához viszonyítva. A növekedés üteme már 1998 utolsó negyedévében mérséklődött, és ez a lassulás 1999 elején tovább folytatódott. A külföldi kereslet (10,7%) és a belföldi felhasználás (4,6%) növekedése egyaránt csökkent, de a belföldi felhasználás dinamikája továbbra is meghaladta a GDP növekedésének mértékét. Ha azonban a belföldi felhasználás alakulását nem az előző év első negyedévével vetjük össze, hanem a leggyorsabb növekedéssel jellemezhető 1998 III. negyedévéhez hasonlítjuk, a szezonális ingadozás kiszűrése után a belföldi felhasználás stagnálásáról adhatunk számot. Ugyanez tükröződik az export és import különbségeként adódó GDP szerkezetű nettó export alakulásában is. A külső egyensúlyhiány mértéke 1999. első negyedévben megegyezett a tavalyi év első negyedévével. Figyelembe véve, hogy tavaly a II. negyedévtől jelentősen romlott a nettó export GDP-hez viszonyított aránya, a külső egyensúlytalanság első negyedévi mértéke a külső egyensúlyi pozíció stabilizálódását jelzi.

A külföldi kereslet dinamikája régióként és gazdasági áganként eltérően alakult. Oroszországba és a CEFTA-országokba szállított kivitelünk visszaesett, míg a fejlett országokba irányuló export továbbra is dinamikusán emelkedett. Az eurórégió növekedésének mérséklődése e területen is hátrányosan érintette azokat az exportőröket, akik nem tartós termelési kooperáció alapján termelnek. Összességében továbbra is a külföld jelentette az aggregált kereslet legdinamikusabb komponensét, a GDP szerinti exportvolumen 10,7%-kal emelkedett.

A korábbi várakozásoknál rosszabb külföldi értékesítési lehetőségek a magángazdaság belföldi keresletének növekedését is visszavetette. A vállalkozások mind folyó költségeiket, mind beruházási kiadásait visszafogták, ami az ipar belföldi értékesítésének lassulásában és az importkereslet növekedésének mérséklődésében is tükröződött. A nominális bérnövekedés üteme is alacsonyabb volt, mint egy évvel korábban, a lakosság rendelkezésre álló jövedelmének reálértéke pedig 3,6%-kal haladta meg az egy évvel korábbit, ami megegyezik az előző év második felére jellemző szinttel. A fogyasztás dinamikája némileg elmaradt a jövedelmek növekedési ütemétől (3,3%).

A GDP és komponenseinek 1999 első negyedévére jellemző alakulását több, átmenetinek tekinthető hatás is befolyásolta, ezért sem a növekedés, sem a külső egyensúlyi pozíció éves pályáját nem lehet az első negyedéves folyamatok alapján előre jelezni. Az alábbiakban megpróbáljuk elkülöníteni a folyamatok értékelését megnehezítő egyedi hatásokat. Ezen túlmenően a konjunkturális helyzet Oroszország pénzügyi helyzetének meg-

szilárdulása, vagy a koszovói háború lezárulása következtében kedvezőbbre fordulhat, és ez jelentősen módosíthatja a gazdaság pályáját. A külföldi értékesítési lehetőségek javulása gyorsabb GDP-növekedést, és a beruházási kereslet várható felfutása miatt gyorsabb belföldi felhasználásnövekedést eredményezhet.

1. Lakossági fogyasztás

Az első negyedévben a lakosság jövedelmei az előző év utolsó negyedévéhez hasonló mértékben, becsléseink szerint 3,5-4%-kal emelkedtek. A lakosság rendelkezésre álló jövedelmének komponensei eltérő mértékben változtak, az alkalmazotti keresetek és a transzferek 4% fölötti növekedési ütemét a vállalkozásból származó jövedelmek és a tulajdonosi jövedelmek kisebb növekedési üteme mérsékelte.

A 3%-os létszámbővülés és a 6,5%-os átlagos reálkereset-növekedés eredményeként a bruttó keresetösszeg reálértéke 9,5%-kal volt magasabb. A lakosság vállalkozásból származó munkajövedelmének reálértéke főként a mezőgazdasági kistermelők bevételeinek csökkenése miatt valószínűleg ennél kisebb mértékben emelkedett, de e jövedelmek alakulásáról nincs megbízható információ. A vállalkozások számának csökkenése is megerősíti a kisebb jövedelemnövekedésre vonatkozó hipotézisünket. Az alkalmazotti TB-járlék növekedése (1%) miatt¹ a bruttó munkajövedelmek növekedési ütemétől elmaradt a nettó munkajövedelmek emelkedése. Az első negyedévben a bruttó és nettó bérek elnyílásához az is hozzájárult, hogy az új típusú családtámogatási juttatásokat időbeli késéssel fizették csak ki.² A transzfer jellegű jövedelmek reálértéke (4-5%-kal) emelkedett. Bár a csökkenő infláció miatt a tőkejövedelmek alig haladták meg az egy évvel korábbi szintet, ebből azonban sokkal kisebb rész volt az, amely a befektetések inflációs értékvesztéséért kompenzálta a lakosságot.

Az előző év azonos időszakával összehasonlítva a lakosság kiadásainak növekedése követte a jövedelem bővülését, így a szezonális ingadozásoktól megtisztított, inflációsűrt pénzmegtakarítási ráta a tavalyi negyedévre jellemző szinten stabilizálódott. A lakossági kereslet fogyasztási és beruházási komponensei eltérő ütemben nőttek. A lakossági keresleten belül a felhalmozási kiadások 6,2%-kal emelkedtek. Ennél dinamikusabban, 10% körüli ütemben bővült a lakásberuházás. Az ÁFA visszaigénylési lehetőségének bevezetése miatt számítani lehetett a tavalyról áthúzódó lakásberuházások növekedésére. Az első negyedévben a tavalyinál hidegebb tél hátráltatta az építkezést, az új engedélyek számának gyors növekedése az év hátralévő részében a lakossági beruházás további bővülését jelezheti előre.³ Ezzel szemben a fogyasztás volumenének növekedési üteme 1998 IV. negyedévéhez képest mérséklődött.

¹ A munkáltatók terhei az alkalmazotti TB-járlék emelkedését meghaladó mértékben csökkentek, az összes bérköltségre vetítve a TB-járlék mértéke csökkent.

² Az új típusú családtámogatási juttatásra való jogosultságot március 31-ig lehetett igazolni, és csak ez után került sor a január-február havi gyermekkedvezmények, illetve családi pótlék kifizetésére. A kedvezmények késedelmes kifizetése tükröződik az SZJA-bevételek dinamikájában is.

³ KSH adatai szerint idén az előző év azonos időszakához viszonyítva a kiadott lakásengedélyek száma 50%-kal emelkedett, a lakosság mintegy 7%-kal több lakást épített, valamint a befejezett lakások alapterülete is nagyobb volt.

A GDP és komponenseinek éves növekedési üteme*
(előző év azonos időszaka = 100)

	1998**		1998				%
	új	régi	I. n. év	II. n. év	III. n. év	IV. n. év	1999. I. n.év
	módszertan						
Végső fogyasztás	4,0	4,0	2,8	3,8	4,1	5,7	3,5
Lakossági fogyasztás	4,3	4,3	2,8	4,1	4,4	6,1	3,3
Közösségi fogyasztás	2,6	2,6	3,2	1,9	2,2	3,0	4,5
Bruttó felhalmozás	16,1	18,7	6,7	26,1	30,5	13,0	8,6
Állóeszköz-felhalmozás	11,4	11,4	7,0	12,7	18,1	8,2	6,4
Belföldi felhasználás összesen	7,4	8,1	3,6	9,0	11,1	8,3	4,6
Export	16,0	16,0	29,0	17,6	12,5	9,5	10,7
Import	22,2	22,2	25,1	25,5	24,5	16,1	11,8
Belföldi felhasználás + nettó export	4,3	5,1	4,5	5,1	5,6	5,2	3,8
Statistikai eltérés a GDP százalékában	1,1	—	—	—	—	—	—
GDP	5,1	5,1	4,5	5,1	5,6	5,2	3,8

* Az anyagban felhasznált éves és negyedéves GDP-számítások MNB-becslések, amelyek eltérhetnek a KSH hivatalosan publikált adataitól. Negyedéves GDP-számítások Magyarországon nem túl hosszú ideje készülnek, a módszertan folyamatosan változó, fejlődő. A KSH adatok relatíve későn állnak rendelkezésre, ezért az MNB jelenleg saját becsléseit használja, amelyek konzisztensek az MNB egyes jövedelemtulajdonosok jövedelemhelyzetét bemutató elemzéseivel.

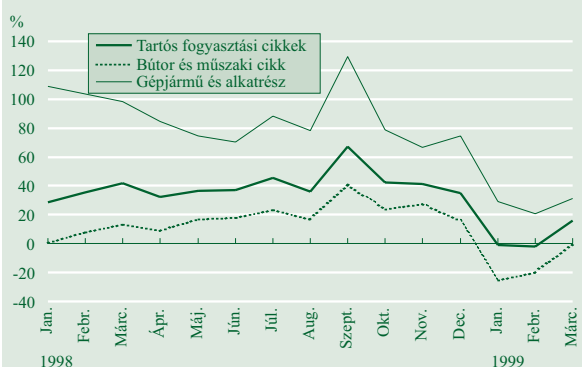
** 1997-től a KSH GDP publikációiban a felhasználási oldalon külön sorban jeleníti meg a termelési és a felhasználási oldal közötti statisztikai eltérést (ami a termelési és felhasználási oldali becslési eredmény különbsége). Korábban ezt a tételeket a készletfelhalmozás sora tartalmazta, így része volt a bruttó felhalmozásnak és a belföldi felhasználásnak. Az új módszertan szerint azonban a statisztikai eltérés mind a belföldi felhasználáson, mind a külkereskedelmi egyenlegen kívüli önálló tételként jelenik meg. A rendelkezésünkre álló KSH információk és szakértői becslések alapján készítettük el az új közlési rendnek megfelelő, 1998. évi GDP-mérleget, amelyben a statisztikai eltérés a folyó áras GDP 1,1%-át teszi ki. A negyedéves számítások a korábbi módszertannal készültek, vagyis a statisztikai eltérés a bruttó felhalmozás tételei között szerepel.

A lakossági jövedelmek és a fogyasztás reálértékének éves növekedési üteme (változás az előző év azonos időszakához képest)

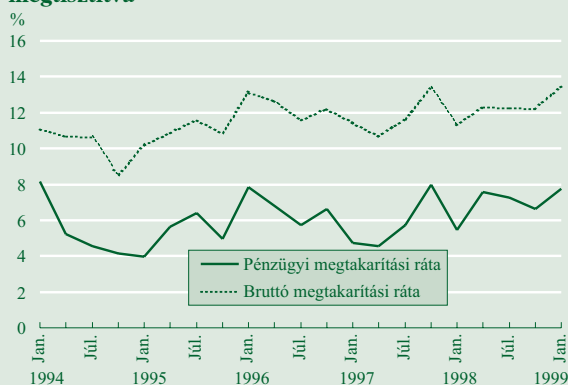
	1997				1998				1999
	I. n.év	II. n.év	III. n.év	IV. n.év	I. n.év	II. n.év	III. n.év	IV. n.év	
Lakossági jövedelem	97,8	100,5	101,6	103,3	101,9	105,2	104,1	103,2	103,6
Lakossági fogyasztás	99,2	102,4	102,3	102,7	102,8	104,1	104,4	106,1	103,3
Lakossági beruházás	101,4	98,8	98,8	99,8	91,2	84,3	76,8	98,5	106,2

* A lakossági jövedelem volumenindexei úgy lettek kiszámolva, hogy a magán-nyugdíjpénztárba történő befizetéseket nem tekintettük a rendelkezésre álló jövedelem részének.

A tartós fogyasztási cikkek fogyasztásának és komponenseinek éves növekedése

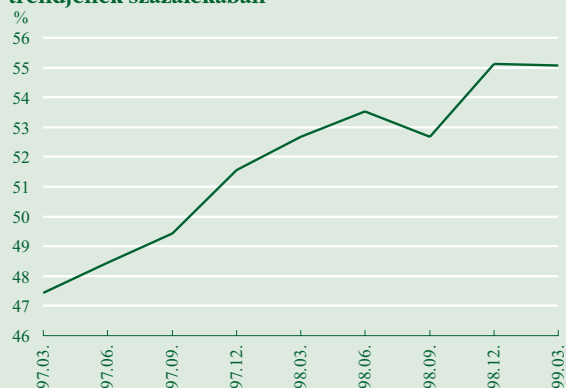

A lakosság operacionális megtakarításai a jövedelem százalékában a szezonális ingadozásoktól megtisztítva*

*Az operacionális megtakarítások kiszámolásánál a kamatfizetések inflációt kompenzáló része levonásra kerül a pénzügyi megtakarításokból, valamint a lakosság rendelkezésre álló jövedelméből. Bruttó megtakarítás = pénzügyi megtakarítás + lakossági beruházás.

A lakosság nettó pénzügyi vagyona a jövedelem trendjének százalékában

A KSH kiskereskedelmi forgalom alakulására vonatkozó adataiból látható, hogy az első negyedévben különösen a *tartós fogyasztási cikkek* vásárlása csökkent 1998 utolsó negyedévéhez viszonyítva.

A január–februári erős visszaesést követően márciusban már határozott növekedést tapasztalhattunk. Ezzel szemben a *nem tartós fogyasztási cikkek* értékesítésének dinamikája nem változott ilyen mértékben, igaz e termékkörben már a tavalyi évben is lassabb volt a növekedés.

A *tartós fogyasztási cikkek* iránti csökkenő kereslet irányába hatott a lakossági beruházások érezhető felfutása. Ugyanakkor a kétféle árucikk típus iránt megnyilvánuló, eltérő mértékű kereslet magyarázható a jövedelemelosztás változásával. Amint azt előző Jelentésünkben bemutattuk, a tartós fogyasztási cikkek kereslete jelentős mértékben függ a likviditáskorlátos háztartások jövedelmének alakulásától. Becsléseink szerint 1999 első negyedévében a likviditáskorlátos háztartások jövedelme átlag alatti mértékben emelkedett, elsősorban a gyermekkedvezmények kifizetésének eltolódása miatt, és egyes alacsony jövedelmű háztartásokban a tavalyihoz képest nagyobb volt az adólevonás mértéke is.

A *nem tartós fogyasztási cikkek* iránti kereslet feltehetően kevésbé függ a folyó jövedelemtől, a likviditáskorlátos háztartások valószínűleg a *tartós fogyasztási cikkek* vásárlásának elhalasztására kényszerültek.

A lakosság megtakarítói magatartására komoly hatást gyakorolt az infláció vártnál alacsonyabb mértéke. A kamatlábak mérséklődése általában nem érte el a fogyasztói árindex csökkenésének mértékét, így számos pénzügyi instrumentum pozitív reálkamatot biztosított.⁴

A pénzügyi megtakarítások ellenébe hatott viszont a lakossági beruházások első negyedévi felfutása, ami csak a felhalmozásokat is magába foglaló bruttó mutató esetében jelenik meg megtakarításként.

A nyugdíjreform hatására 1998 kezdete óta mintegy 43 milliárd forintnyi lakossági megtakarítás jelent meg a magán-nyugdíjpénztárakban, amiből 15 milliárd 1999 első negyedévében került befizetésre.

A táblázatban közölt mutatók megtakarításnak, illetve jövedelemnek tekintik a magán-nyugdíjpénztári átutalásokat, ami a megtakarítási ráták növekedését eredményezi. A nyugdíjpénztári befizetésektől eltekintve a pénzügyi megtakarítási ráta nem nőtt az előző év utolsó negyedévéhez képest.

A háztartások pénzügyi vagyonának alakulására a folyó megtakarításokon túl az árfolyamhatásoknak, mindenekelőtt a tőzsdei eseményeknek is komoly szerepük van. 1999 első negyedéve során a lakosság részvényein mintegy 36 milliárd forintnyi árfolyamvesztést szenvedett el, amely értéket igyekezett a kevésbé kockázatos pénzügyi eszközökbe irányított megtakarításaival ellentételezni. A folyó megtakarítások növekedésének eredményeképpen a lakosság pénzügyi **vagyona a rendelkezésre álló jövedelem százalékában szinten maradt 1998 utolsó negyedévéhez viszonyítva.**

⁴ Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a hitelkamatlábaknak a pénzügyi követelések kamatainál jóval kisebb mértékű csökkenése miatt a nettó megtakarítások kamatjövedelme az első negyedévben reálértékben csak az egy évvel korábbi kamatjövedelem szintjét érte el.

2. Beruházások

2.1 Állóeszköz-beruházások

A nemzetgazdasági beruházások volumene 1999 első negyed-ében 6,4%-kal nőtt az előző év azonos időszakához viszonyítva. Mindez a beruházási konjunktúra már 1998 második felében elkezdődött visszaesésének folytatódására utal.

Azokban az ágazatokban, ahol főként a vállalkozások beruházásai dominálnak,⁵ az első negyedévben 3,7%-kal volt magasabb a beruházások volumene, mint az előző év első negyedében. A beruházási tevékenység korábbi húzóerejét jelentő feldolgozóiparban és az anyagi szolgáltatások területén lényegében nem volt beruházásbővülés.

A beruházási dinamika csökkenése irányába hatott az exportáló vállalatok értékesítési lehetőségeinek beszűkülése a közép- és kelet-európai piacokon, és a nyugat európai konjunktúrális kilátások kedvezőtlenebbé válása. Az exportáló vállalatok input-keresletének mérséklődése a belföldi kereslet növekedését is visszafogta. A vártnál lassabban növekvő értékesítés hatására nőtt a kihasználatlan kapacitás aránya, ami a beruházási aktivitás tartósabb mérséklődése irányában mutat.

Jóval dinamikusabb beruházásnövekedést tapasztalhattunk viszont az építőiparban, a bányászatban és az energetikai ágazatokban (36,8; 74,2, illetve 27,5%), ez utóbbiak beruházásai azonban lényegesen kevésbé konjunktúrafüggők, mint a feldolgozóipari cégeké. A tavalyi jelentős beruházáscsökkenéssel szemben minimális növekedést mutat viszont az ingatlanügyletek ágazat, amely mögött a lakásberuházások növekedésének újbóli megindulása áll.

A *közösségi szektor* beruházási tevékenysége által dominált gazdasági ágazatokban 1999 első negyedévében 25%-kal nőtt a beruházások volumene. Különösen erőteljes beruházási dinamika érvényesült az oktatás és a közigazgatás, védelem, társadalombiztosítás területén.

Meg kell jegyezni azonban azt, hogy a közösségi beruházások dinamikája az egyes időszakokban rendkívül eltérő lehet, így az első negyedév alapján nem várhatjuk, hogy a közösségi beruházások az év egészében ilyen gyorsan emelkedjenek.

2.2 Készletberuházások

A KSH által publikált készletadatok alapján a feldolgozóipari készletek – értékesítéshez vett relatív – alakulását követjük nyomon. Az előző inflációs kiadványunkban tárgyaltakhoz képest a feldolgozóipar egésze szintjén csak mérsékelt változásokat tapasztalunk.

A feldolgozóipari készletek a domináns – 1998-ban közel 40%-os – súlyú gépipari készletek alakulását követik szorosan

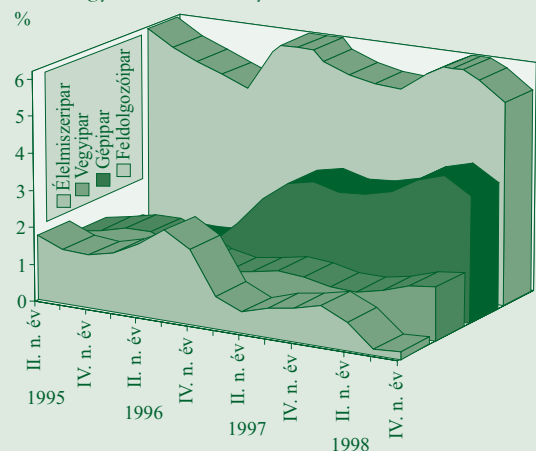
⁵ A beruházók szerinti felosztás a KSH beruházásstatisztikája alapján készült oly módon, hogy az ágazati megoszlás alapján közösségi beruházásként vettük figyelembe a következő ágazatokat: közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás; oktatás; egészségügyi- és szociális ellátás; egyéb közösségi, társadalmi és személyi szolgáltatás. A felsoroltakon kívül minden egyéb ágazatot a magánszektorba soroltunk be, bár meg kell jegyeznünk azt, hogy a beruházók és a finanszírozók szerinti csoportosítás eltér egymástól, így jelen esetben a vállalati beruházások között az állam által finanszírozott beruházások is szerepelnek (pl. autópálya-építés).

A nemzetgazdasági beruházások gazdasági ágak szerint

Ágazatok	1998. évi megoszlás	1998. évi volumen-indexek	1999. I. n. évi volumen-indexek
Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat	3,67	111,6	117,3
Bányászat	0,31	107,6	174,2
Feldolgozóipar	26,00	123,2	100,9
Villamosenergia-, gáz-, hő- és vízellátás	7,16	117,3	127,5
Építőipar	1,86	120,2	136,8
<i>Anyagi termelés összesen</i>	<i>38,98</i>	<i>120,6</i>	<i>107,8</i>
Kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikk javítása, karbantartása	7,11	123,0	110,6
Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás	0,99	113,7	87,7
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	18,85	109,7	96,9
Pénzügyi tevékenység és kiegészítő szolgáltatásai	3,37	147,7	99,7
Ingatlanügyletek, bérbeadás, gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás és lakásberuházás	18,01	88,0	100,5
<i>Anyagi szolgáltatások összesen</i>	<i>48,33</i>	<i>103,7</i>	<i>100,3</i>
<i>Anyagi termelés összesen + anyagi szolgáltatások összesen</i>	<i>87,32</i>	<i>110,6</i>	<i>103,7</i>
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	3,58	101,9	133,3
Oktatás	1,85	95,0	169,2
Egészségügyi és szociális ellátás	2,51	108,1	100,8
Egyéb közösségi, társadalmi és személyi szolgáltatás	4,75	117,1	119,3
<i>Nem anyagi szolgáltatások összesen</i>	<i>12,68</i>	<i>107,2</i>	<i>124,9</i>
Összesen	100,00	110,2	106,4

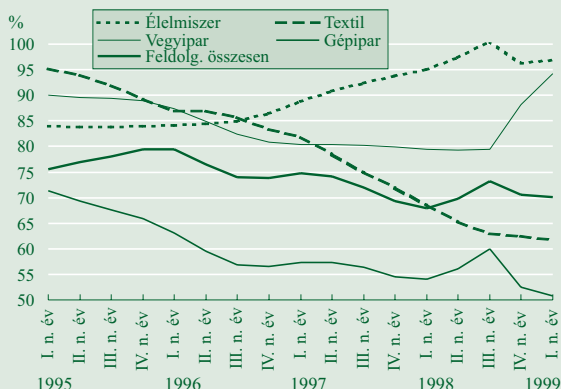
A feldolgozóipari összes és a domináns három feldolgozóipari ágazat nominális készletberuházásának alakulása*

(előző negyedévhez viszonyított változás)

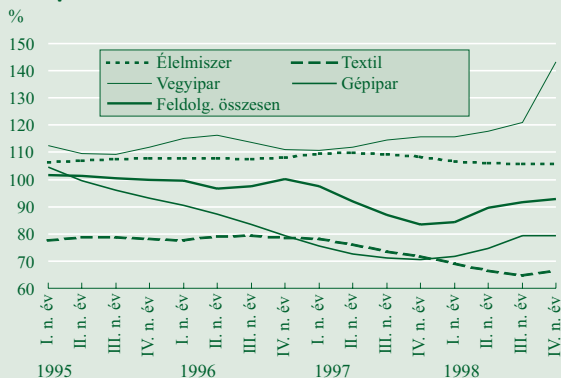
* Saját termelésű és vásárolt készletek együtt. A három ágazat a feldolgozóipari készletek több mint 80%-át fedi le. Az ábrán az összes készletbeli súlyokkal arányosított, trendekből számított negyedév/előző negyedév típusú készletváltozások (az előző szint százalékában) láthatók.

Saját termelésű készletek értékesítéshez viszonyított arányának alakulása*

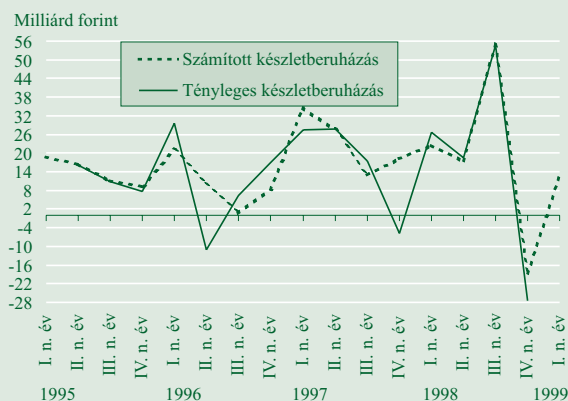
* A hányadosok képzésekor a negyedéves zárókészlet-állományt osztottuk a negyedévet alkotó hónapok értékesítésének átlagával. A hányadosok képzése szezonálisan igazított adatokból történt.

Vásárolt készletek értékesítéshez viszonyított arányának alakulása*

* A hányadosok képzésekor a negyedéves zárókészlet-állományt osztottuk a negyedévet alkotó hónapok értékesítésének átlagával. A hányadosok képzése szezonálisan igazított adatokból történt.

A számított és a tényleges feldolgozóipari saját termelésű készletberuházás alakulása*

* Számított készletberuházás: folyó termelés és értékesítés különbsége. Tényleges készletberuházás: KSH által publikált saját termelésű készletek változása. Szezonálisan nem igazított, folyó áras adatok.

(ld. első ábránkat). Friss adataink fényében az 1998. harmadik negyedéves feldolgozóipari készletberuházási emelkedését átmenetinek tekinthetjük. Az orosz válság okozta értékesítési nehézségek több ágazatban – különösen a gép-, vegy- és élelmiszeriparban – a készletszintek nem szándékolt növekedését hozták, de a meghatározó ágazatokban az értékesítés, illetve a termelés hamar alkalmazkodott, így a készletek értékesítéshez vett aránya stabilizálódott.

A feldolgozóipar egészében 1998 végén – 1999 elején a készletszintek ugyan emelkedtek, de értékesítéshez vett arányuk továbbra is stabil maradt. Ezen belül a vásárolt feldolgozóipari készletek értékesítéshez vett arányának enyhe emelkedését az igen erős teljes gépipari konjunktúra folytatódása jelének tarthatjuk.

Első ábránk mutatja a feldolgozóipar – készletek szempontjából – legnagyobb ágazatainak feldolgozóipari készletberuházáshoz való hozzájárulását. Látható, hogy ha csak gépipari készletberuházások lennének a feldolgozóiparban, akkor is jelentős ütemben bővülő készletberuházásra került volna sor. A vegyipari és élelmiszeripari készletváltozásokkal együtt az aggregált feldolgozóipari készletberuházási dinamika 1998 végére 6% fölé került.

Az egyes ágazatok szintjén két fejlemény érdemel figyelmet. A korábban jelzethez képest meglepően jól alakult a textilipari exportértékesítése, ami magyarázza az 1998 utolsó negyedévére kapott emelkedő textilipari vásárolt készletarányt. Ennek fényében a textilipari exportkonjunktúra folytatódására számíthatunk.

Érdekesen alakultak a vegyipari készletarányok is: mind a saját termelésű, mind a vásárolt készletek értékesítéshez vett aránya kiugró növekedést mutat. Ez, az ágazatot sújtó világgazdasági visszaesés, illetve orosz válság miatt erősen csökkent export és a gyengélkedő belföldi vegyipari értékesítésre gondolva nem szándékolt készletberuházásnak tekinthető – a tervezettnél gyengébb eladási teljesítmény miatt a vállalatok magas készletszinttel rendelkeznek. A többi ágazat készletberuházásai a korábban látottaknak megfelelően alakultak.

A saját termelésű készletek változásának előrejelzése

Noha a készletek a konjunktúraciklusok fontos mutatóinak számítanak, a KSH csak jelentős időbeli késéssel tudja publikálni az alapul vehető készletadatokat (a legfrissebbek is csak 1998 utolsó negyedévére vonatkoznak). A feldolgozóipari vállalatok outputtermékeit tartalmazó saját termelésű készletek esetében az aktuális folyó termelés és az értékesítés különbségével tudjuk becsülni a készletváltozás nagyságát.

A feldolgozóipari ágazatokat egyenként vizsgálva azt láthatjuk, hogy ez az összefüggés historikusan (az adataink által lefedett 1995–98 időszakban) a várt módon teljesül. Így a készletadatokhoz képest jóval kisebb időbeli csúszással publikált ágazatonkénti ipari termelési és értékesítési adatokból – előzetes jelleggel – becsüljük a saját termelésű készletberuházások értékét.

3. Az államháztartás keresleti hatása

Az államháztartás keresleti hatása az 1999 első negyedében az SNA elsődleges egyenleg változásában mérve – a GDP 0,7%-ával nőtt az előző év azonos időszakához viszonyítva.⁶ Az államháztartás keresletének gyors növekedése részben átmeneti jellegűnek tekinthető,⁷ mivel olyan bevételek és kiadások jelentkeztek, amelyek a hiány évközi lefutását megváltoztatták az előző évhez képest. Ilyen tényező volt pl. az árvíz miatti kiadási többlet, az év elején jelentkező kezességbeváltás és az orosz adósságtörlesztés elmaradása, az agrártámogatások áthúzóda, és az átmenetileg negatív egyenlegű jegybanki befizetés,⁸ amelyek az év hátralevő részében valószínűleg már nem jelentkeznek. A központi költségvetés helyzetét az első negyedéves számok kedvezőbbnek mutatják, a TB időarányosnál kisebb támogatása és a megszűnt elkülönített alapok év eleji befizetése miatt, ami természetesen egyidejűleg ezen alrendszernek kedvezőtelenebb pozícióját eredményezték.

Az átmeneti hatásokon túl az államháztartás pozícióját tartós tényezők is befolyásolják. A vártnál alacsonyabb gazdasági növekedés, fogyasztás és árszintemelkedés ugyanis a kisebb adóbevételeken keresztül rontotta az államháztartás egyenlegét. Ezt az év egészét tekintve csak részben ellensúlyozza az éves GDP 0,4%-át kitevő zárolás, amely a kiadásokat körülbelül a bevételek alacsonyabb infláció miatt várható csökkenésének megfelelő mértékben csökkentette. Az első negyedévben az előző év azonos időszakához képest a nettó ÁFA-bevétel reálértékben csaknem 8 %-kal csökkent, a visszatérítés reálértéke sokkal gyorsabban (9%-kal) növekedett, mint a belföldi ÁFA-befizetése (0,6%-kal) és az import utáni ÁFÁ-é (3%-kal). Az SZJA-befizetés eközben a tervezettnél nagyobb mértékben, reálértékben 10%-kal bővült részben a reálberek növekedése miatt. A TB járulékbefizetéseinek reálértékének csökkenését meghatározta az, hogy már az év elejétől kiesnek bevételek a nyugdíjreform miatt és kulcs-csökkentésre is sor került. Mindez önmagában csaknem 11%-os reálérték-csökkenést eredményezett volna, de a reálberek növekedése és a behajtási tevékenység javulása eredményeként a TB-járulékok reálértéke csak 1–2%-kal mérséklődött.

Finanszírozás

Az ÁPV Rt-vel együtt számított államháztartás SNA típusú finanszírozása az I. negyedévben megközelítette a 270 milliárd forint

⁶ az SNA elsődleges egyenleg a GDP 1,4%-ával volt kisebb, mint az előző év azonos időszakában, de a nyugdíjreform miatti többlethiánynak nincs hatása a keresletre, így ezzel a tényezővel korrigáltuk az elsődleges egyenleg változását.

⁷ Olyan bevételek és kiadások jelentkeztek, amelyek a hiány évközi lefutását erősen megváltoztatták az idei és tavalyi év tekintetében. Így például idén év elején jelentkezett kezességbeváltás, ami tavaly nem, illetve előző év hasonló időszakában több bevétel folyt be állami követelésekből, mint idén.

⁸ A jegybanki befizetés alakulása szoros összefüggésben áll a forint árfolyamának az intervenció sávon belüli elmozdulásával. A forint sávon belüli leértékelődése átmenetileg megnöveli, felértékelődése csökkenti a jegybanki befizetés nagyságát. Az előző év végi pozícióhoz viszonyítva a forint az első negyedévben felértékelődött, ezért alakult az átmeneti negatív befizetés. Hosszabb távon azonban a forint sávon belüli elmozdulásából származó befizetési többletek és hiányok kiegyenlítik egymást.

Az államháztartás hiányának alakulása (GDP %)

	1997	1997	1998	1998*	1999
	I. n. év	tény	I. n. év	előzetes	I. n. év
1. Központi költségvetés egyenlege privatizáció nélkül	-6,5	-4,0	-9,0	-3,6	-10,8
2. Elsődleges egyenleg (MNB nélkül)	3,4	4,0	0,8	2,8	-0,2
3. Kamategyenleg	-10,5	-7,7	-10,3	-6,9	-10,3
4. MNB-támogatás és -befizetés egyenlege	0,6	-0,3	0,5	0,4	-0,3
5. Elkülönített alapok privatizáció nélkül	0,8	0,1	0,3	0,1	-1,0
6. TB egyenlege privatizáció nélkül	-1,2	-0,6	-1,1	-0,9	-2,3
7. Önkormányzatok privatizáció nélkül	1,7	-0,3	1,9	-0,3	2,2
8. Államháztartás egyenlege privatizáció nélkül	-5,3	-4,8	-7,8	-4,7	-11,9
9. Ebből elsődleges egyenleg (MNB nélkül)	4,5	3,0	1,9	1,5	-1,5
10. Államháztartás eredmény-szemléletű hiánya	-4,6	-5,1	-5,3	-4,9	-10,0
11. Korrekció hitelműveletekkel, hitelátvállalással	-0,6	-0,6	-1,4	-0,6	0,3
12. ÁPV Rt. hiánya	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-0,3
13. SNA finanszírozási igény 13 = 10 + 11 + 12. sor	-6,0	-6,4	-7,8	-6,2	-10,0
14. SNA elsődleges egyenleg 14 = 9 + 11 + 12. sor	3,1	1,6	-0,1	0,2	-1,5

* Az 1998. végi számok nem tartalmazzák a Postabanknak átadott 132 milliárd forint és az ÁPV Rt.-nek átadott 50 milliárd forint hatását.

Az államháztartás egyes kiadásainak változása reálértékben (az előző év azonos időszakához mérten)

	1998. I. n. év	1999. I. n. év
Bér és járulékiadás	10,9	5,8
Dologi kiadások	-8,0	10,0
Fogyasztói árkiegészítés	4,0	11,2
Közösségi és juttatott fogyasztás összesen	3,4	7,7
Nyugdíjak (rokkantnyugdíj is)	4,8	6,0
Táppénz	-5,2	-1,0
Szociális juttatások (központi)	-2,2	2,3
Szociális juttatások (önkormányzati)	25,0	15,6
Lakossági transzferek összesen	4,0	5,4
Beruházás (központi)	-4,8	-10,0
Beruházás (önkormányzati)	27,0	1,0
Beruházási kiadások összesen	9,1	-4,5

Az államháztartás pénzügyi követeléseinek és tartozásai

	Milliárd Ft					
	Állomány			Ebből		
	1998. dec. 31.	1999. márc. 31.	változás jan.-márc.	transz-akció (finanszírozás)	át-értékelés	egyéb állomány-változás
Központi költségvetés az elkülönített államj pénzalappal és az ÁPV Rt.-vel						
Követelések	484,1	540,4	43,4	20,2	23,3	-0,2
Forint	269,9	312,2	42,3	42,3	0,0	0,0
Deviza	214,2	228,2	14,0	-9,2	23,3	-0,2
Részvény	-	-	-12,9	-12,9	0,0	0,0
Tartozások	6451,5	6788,4	336,9	272,3	64,6	0,0
Forint	3943,4	4200,3	256,9	256,9	0,0	0,0
Deviza	2508,1	2588,1	80,0	15,4	64,6	0,0
Nettó pénzügyi követelés	-5967,3	-6248,0	-293,5	-252,1	-41,3	-0,2
TB-Alapok						
Követelések	35,6	30,7	-4,9	-4,9	0,0	0,0
Forint	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Deviza	-	-	-6,0	-6,0	0,0	0,0
Tartozások	101,8	147,4	45,6	45,6	0,0	0,0
Forint	101,8	147,4	45,6	45,6	0,0	0,0
Deviza	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nettó pénzügyi követelés	-66,2	-116,7	-56,5	-56,5	0,0	0,0
Helyi önkormányzatok						
Követelések	268,2	278,0	6,3	6,3	0,0	0,0
Forint	267,5	277,0	9,5	9,5	0,0	0,0
Deviza	0,7	1,0	0,3	0,3	0,0	0,1
Részvény	-	-	-3,5	-3,5	0,0	0,0
Tartozások	168,2	134,6	-33,6	-33,2	-0,4	0,0
Forint	141,1	107,9	-33,3	-33,3	0,0	0,0
Deviza	27,1	26,7	-0,3	0,0	-0,4	0,0
Nettó pénzügyi követelés	100,0	143,4	39,8	39,5	0,4	0,0
Államháztartás összesen						
Követelések*	605,2	597,0	-30,6	-53,7	23,3	-0,2
Tartozások	6524,0	6804,0	280,0	215,8	64,2	0,0
Nettó pénzügyi követelés*	-5918,8	-6207,0	-310,6	-269,5	-40,9	-0,2

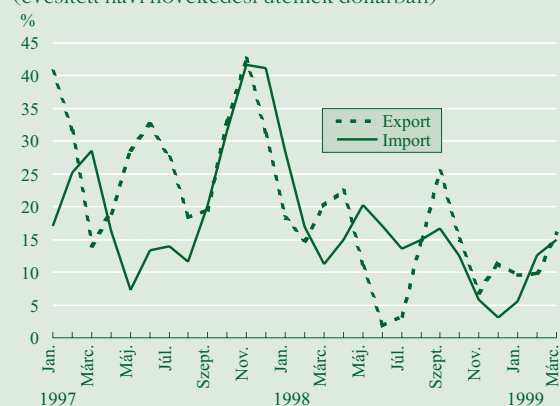
* Részvény nélkül.

Az euróregió főbb makrogazdasági mutatói
(változás az előző év azonos időszakához képest)

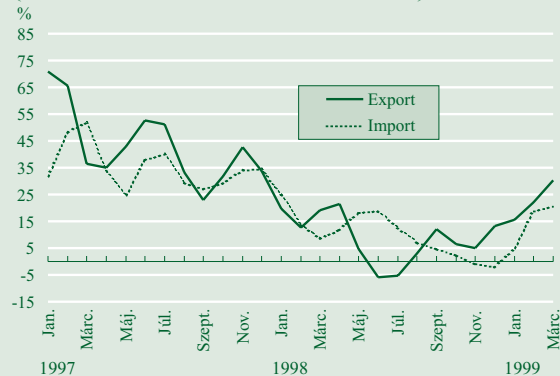
	GDP	Belföldi felhasználás	Magánfogyasztás	Közösségi fogyasztás	Bruttó állásfoglalás-felhalmozás	Export	Import	Újautó-regisztrációk	Kiskereskedelmi forgalom
1995	2,2	1,9	1,9	0,0	3,4	8,1	7,4	0,3	2,0
1996	1,6	1,1	1,9	1,7	0,4	4,4	3,3	6,6	1,1
1997	2,5	1,9	1,4	0,3	2,1	10,3	9,0	3,9	0,8
1998	3,0	3,4	3,0	0,4	4,2	6,0	7,3	7,7	2,5
1997. IV. n. év	3,2	2,5	2,0	-0,7	2,8	11,6	10,2	11,2	2,1
1998. I. n. év	3,8	3,9	2,8	0,3	5,7	11,0	11,8	12,7	2,6
1998. II. n. év	3,0	3,2	2,5	0,6	3,2	7,7	8,6	3,3	1,7
1998. III. n. év	2,9	3,4	3,4	0,2	4,3	4,2	5,7	7,4	2,8
1998. IV. n. év	2,4	3,1	3,4	0,6	3,5	1,8	3,7	7,5	2,8

Forrás: European Central Bank, Monthly Bulletin, April 1999.

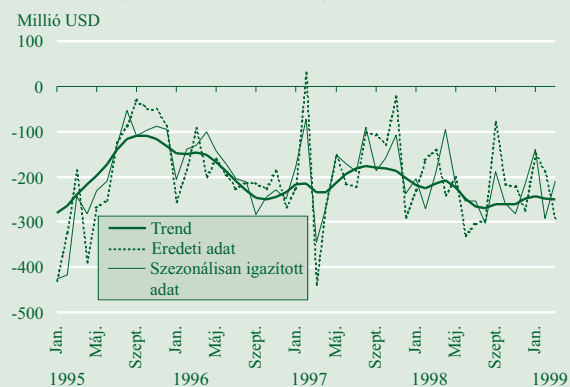
A vámstatisztika szerinti export és import trendje
(évesített havi növekedési ütemek dollárban)

A vámstatisztika szerinti export és import trendje
(évesített havi növekedési ütemek euróban)

A dollárban számított külkereskedelmi hiány alakulása (vámstatisztika szerint)

tot. A finanszírozásnak mindössze 8 %-át jelentette a részvények értékesítése, összesen 22,4 milliárd forint bevételt eredményezett.

A devizatarozásoknál a kibocsátás fedezte a lejáratokat, illetve a felhalmozódó kamatokat, sőt, 15,4 milliárd forinttal meg is haladták azokat. A növekvő devizatarozás mellett a követelések 9 milliárd forintos csökkenésére is sor került, így egyenlegében a devizafinanszírozás (24,4 milliárd forint) a finanszírozási igény másik 9–10 %-át fedezte.

Mivel a konszolidált, államháztartáson kívül fennálló forint-követelések alig változtak (6–7 milliárd forint növekmény), így a finanszírozási igény több mint 80 %-át a forintadósság növelésével finanszírozta az államháztartás.

4. Külső kereslet

1999 első negyedévében a külkereskedelemben két ellentétes tendencia erősödött meg; (1) a fejlett országokba irányuló kivitelünk az 1998. évinél ugyan kisebb mértékben, de továbbra is dinamikus növekedést mutat, (2) az orosz válság által erősen érintett FÁK régióba, illetve a CEFTA-országokba irányuló kivitel pedig a válság előtti időszakhoz képest jóval alacsonyabb szinten, de stabilizálódni látszik.

Az import az előző év végére jellemző alacsony növekedési ütem után 1999 elején újra megélénkült, de a lassabb export és mérséklődő belföldi felhasználás hatására nem éri el az 1998 első felére jellemző növekedési ütemet.

1999 első negyedévében a teljes vámstatisztikai export 5714 millió dollárt, míg a teljes import 6348 millió dollárt tett ki. Ennek hatására a külkereskedelmi egyenlegben 634 millió dolláros hiány volt kimutatható, amely 99 millió dollárral volt magasabb, mint 1998 első negyedévében.⁹

A rövid távú tendenciák megítélésében, a korábbi Jelentésünkhöz hasonlóan az ún. rövid bázisú indexek alakulását is bemutatjuk. Látható, hogy mind dollárban, mind euróban¹⁰ számítva az export trendjének növekedési üteme 1999 első három hónapjában meghaladta az import növekedési ütemét, a tavalyi év végén jelentkező export és import lassulása átmenetinek bizonyult. A külkereskedelmi egyenleg trendje az 1998. őszi mélypont óta a stabilizálódás jeleit mutatja.

A külső kereslet szempontjából meghatározó, fő exportpiacunkat jelentő euróregió (és ezen belül is Németország) konjunktúrális helyzete 1998. évben a vártnál is kedvezőbben alakult. A konjunktúra alakulását jelző GDP növekedése 1998 első negyedévéitől kezdődően azonban fokozatos csökkenést mutatott, előrejelítve a konjunktúra 1999. évi jelentősebb lassulását. Mindez azonban csak kisebb mértékben jelentkezett, és jelentkezik a belföldi felhasználás alakulásában.

⁹ Az 1999. első negyedéves számok előzetesek, a vámáruiránylatok folyamatos feldolgozása során változhatnak.

¹⁰ Figyelembe véve az euróregió országok külkereskedelmünkbeni súlyát, 2000. januártól a forint valutakosara 100 %-ban euróból fog állni. Ennek a lépésnek logikus következménye, hogy a jelenlegi dolláralapú statisztikákról az euroalapú statisztikákra álljunk át. Annak érdekében, hogy ezt az átállást megkönnyítsük, a jövőben mind dollárban, mind euróban közöljük számainkat.

Az eurorégió magánfogyasztását év közben – a fogyasztói bizalmi index jelentős emelkedése mellett – gyorsuló tendencia jellemezte. Ezek a folyamatok tükröződnek az eurorégió kiskereskedelmi forgalmának és autóeladásainak alakulásában is. Ugyanakkor a beruházási aktivitás és az export mérséklődése negatívan érintette az eurorégió növekedését.

Ez utóbbi romlás a kedvező belső kereslet ellenére is az importkereslet csökkenéséhez vezetett 1998 második felében. Az EU-ba irányuló magyar export növekedése továbbra is magas, de lassuló dinamikát mutat. 1999 első negyedében az EU-ba irányuló magyar export dollárban számítva és szezonálisan igazítva mintegy 14,7%-kal emelkedett 1998 azonos időszakához képest (a fejlett országok csoportja esetében pedig 16,2%-os emelkedést lehetett tapasztalni).

A magyar export alakulására továbbra is rányomta bélyegét az 1998-as orosz válság és az ennek hatására a FÁK-országokban kialakuló recesszió.

A kelet-közép-európai térség legtöbb államában jelentkező keresletcsökkenés is visszavetette a magyar exportőrök oda irányuló értékesítési lehetőségeit. Bár a FÁK-térségbe irányuló magyar kivitel az utóbbi félévben nem mutat komoly csökkenést, előző év azonos időszakához képest a térségbe irányuló magyar export 61,3%-kal csökkent (dollárban és szezonálisan igazítva).

A közép-kelet-európai térségbe (CEFTA-országokba) irányuló magyar kivitel értéke is csökkenést mutat, bár az utóbbi hónapokban ebben a relációban is némi javulás mutatkozik (1998 első negyedéhez képest ebben az országcsoportban 1,4%-os csökkenést lehetett tapasztalni).

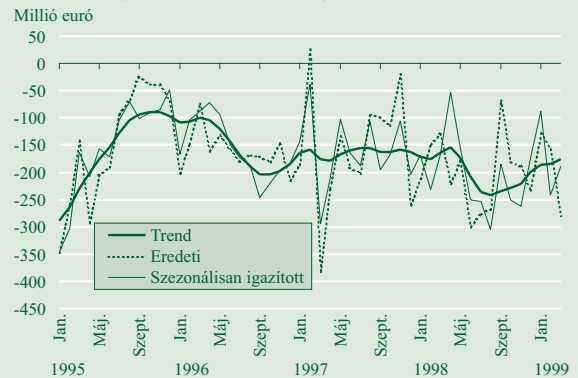
A külső kereslet régióként eltérő alakulása az export termékszerkezetének alakulását is aszimmetrikusan érintette. Az eurorégió importkereslete döntően tartós fogyasztási cikkekből és beruházási javakból áll, így a gépek, gépi berendezések exportja dinamikus növekedett, a feldolgozott termékek kivitelében is csak enyhe csökkenést lehetett tapasztalni. Ezzel szemben az orosz válság és a nyugat-európai konjunktúra lassulása miatt az intermediér termékek iránti kereslet csökkenése hatására az élelmiszerek, ital és dohány, valamint a nyersanyag-termékcsoport esetében nagyfokú exportkiesést lehetett kimutatni.

Az 1998. november–decemberi lassulás után az import növekedési üteme 1999-ben újra emelkedett. Ebben részben szerepet játszott a tovább növekvő export importigénye.

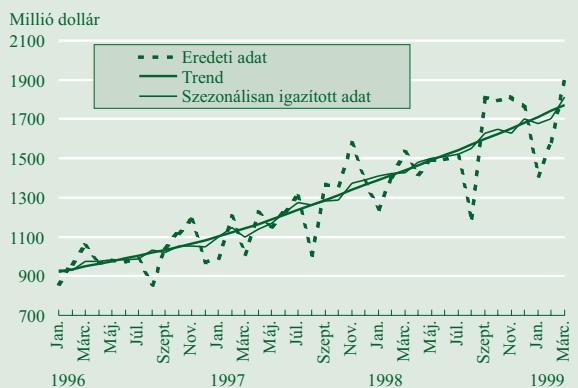
A belföldi felhasználáshoz kapcsolódó import alakulásának szemléltetése érdekében a behozatalt termékcsoportokra bontottuk. Megkülönböztetünk beruházási célú, tartós fogyasztási cikk, nem tartós fogyasztási cikk, valamint egyéb importot. Amint az évesített növekedési ütemeket ábrázoló ábrából is kitűnik az import 1999. első negyedévi felgyorsulása mögött a beruházási termékek és a tartós fogyasztási cikkek újból megélénkülő kereslete áll.

A szolgáltatásforgalomban annak ellenére folytatódott az egyenleg közelmúltban megfigyelhető romlása, hogy az idegenforgalom a várakozásoknál lényegesen kedvezőbben alakult az első negyedév folyamán. Az előző év azonos időszakához képest azonban viszonylag jelentősebb növekedés mutatkozott az építési-szerelési szolgáltatások kiadása során, és a tavalyi szokatlanul magas bázis okán komoly visszaesés mutatkozik a fuvarozási és szállítmányozási szolgáltatások bevételeiben. Ez a két té-

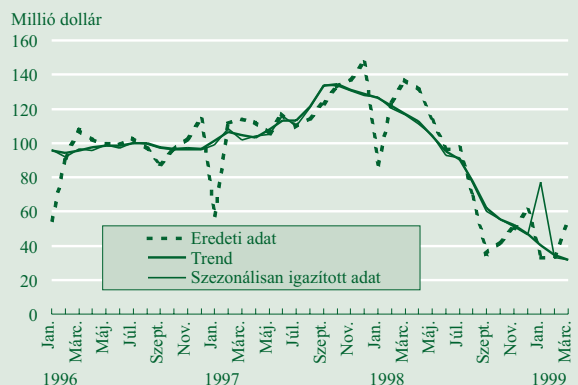
Az euróban számított külkereskedelmi hiány alakulása (vámstatisztika szerint)

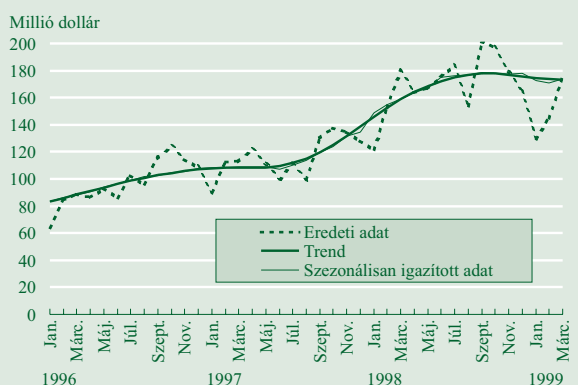
A fejlett országokba irányuló export alakulása

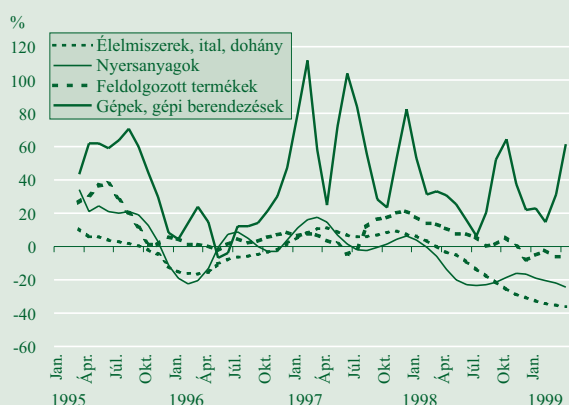
A FÁK-országokba irányuló magyar kivitel

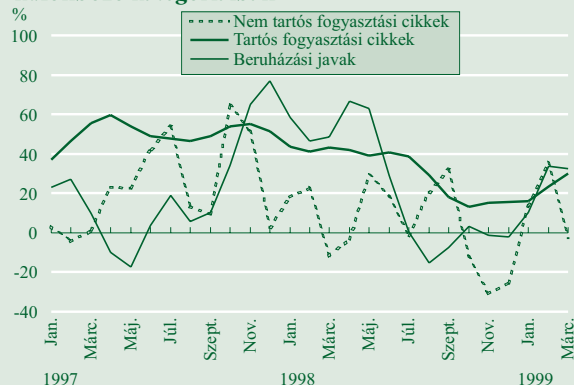
A CEFTA-térségbe irányuló magyar kivitel

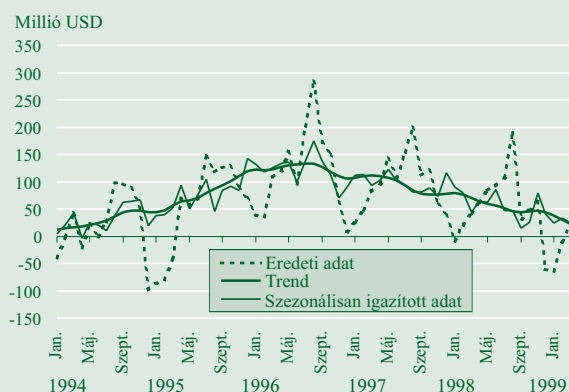
Különböző termékcsoportok exportja (trendekből számított évesített havi növekedési ütemek)

Évesített trendnövekedési ütemek az import különböző kategóriáiban

A szolgáltatási egyenleg alakulása

tel egyenlegében csaknem 100 millió dollárral rontotta a szolgáltatások szaldóját 1998 első negyedévéhez képest, és az idegenforgalom 50 millió dolláros javulása csak a többi szolgáltatás egyenlegének romlását volt képes ellensúlyozni. Ezen utóbbiak nem minősíthetők jelentősnek, bár kétségtelen, hogy a kormányzati szolgáltatások keretén belüli kiadások a múlt évhez képest csaknem 50%-os emelkedést mutatnak. A szolgáltatások körében a legmagasabb deficitet felmutató technikai és kulturális szolgáltatások azonban mind a bevételi, mind a kiadási oldal szerint a tavalyi évhez nagyon hasonlóan alakultak. Mindez azt eredményezte, hogy a szolgáltatásegyenleg trendjének 1996. óta tartó romlása 1999 első negyedévében sem állt meg.